
نقش رابطه خواهر و برادری در پایگاه هویت من با تأکید بر متغیرهای فرایندی و ساختاری

تاریخ دریافت: ۹۷/۴/۹

تاریخ تأیید: ۹۷/۱۰/۲۷

محمود خلیلیان شلمزاری

پژوهشگر مقیم مرکز تحقیقات زن و خانواده - mahmood.20959@yahoo.com

چکیده

در فرایند هویت‌یابی، افزون بر ویژگی‌های شخصیتی افراد، ساختارهای بیرونی متعددی مانند خانواده نقش مؤثری دارند. هدف این پژوهش بررسی نقش رابطه خواهر و برادری در فرایند هویت‌یابی نوجوانان است. روش تحقیق از نوع همبستگی است و به منظور تعیین میزان اهمیت متغیرهای ساختاری و فرایندی رابطه خواهر و برادری از مدل رگرسیون چندمتغیری استفاده شده است. جامعه آماری دانش‌آموزان پسر و دختر مقطع متوسطه دوم در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ شهر قم و با نمونه‌گیری طبقه‌ای - خوشه‌ای چندمرحله‌ای ۴۴۸ نفر انتخاب شد. داده‌ها با دو ابزار مقیاس گسترش‌یافته سنجش عینی پایگاه هویت من (EOM-EIS) و شاخص‌های روابط برادر و خواهری (IBR and ISR) گردآوری شد. یافته‌ها نشان داد متغیرهای فرایندی و برخی متغیرهای ساختاری (تعداد خواهر، فاصله با خواهر و ترتیب تولد) در هویت سردرگم، مهلت‌خواه و تحقق‌یافته نوجوانان دارای خواهر، در هویت سردرگم نوجوانان دارای برادر و هویت سردرگم و زودهنگام نوجوانان با خواهر و برادر پیش‌بینی‌کننده معناداری است. نتیجه این شد که به‌طور کلی یکی از عوامل مؤثر خانوادگی بر فرایند هویت‌یابی نوجوانان زیرسیستم روابط خواهر و برادری است. هم متغیرهای

ساختاری و هم متغیرهای فرایندی رابطه‌ی خواهر و برادری توان پیش‌بینی برخی از پایگاه‌های هویت در دوره‌ی نوجوانی را دارند. البته سهم اهمیت متغیرهای فرایندی بیشتر از متغیرهای ساختاری است.

واژه‌های کلیدی:

هویت‌یابی، خواهر و برادری، ساختار خانواده، ترتیب توالد.

مقدمه

شکل‌گیری هویت مهم‌ترین هدف تحول‌روانی - اجتماعی در دوران نوجوانی است. در نظریه‌ی اریکسون (Erikson) (۱۹۶۸م) هویت جست‌وجو برای کشف و ساختن خود است. در عملیاتی شدن این نظریه، مارسیا (Marcia) (۱۹۹۶م) اکتشاف (Exploration) و تعهد (Commitment) را دو مؤلفه‌ی هویت معرفی نمود. با به‌کارگیری مؤلفه‌ی اکتشاف، نوجوان در موقعیت بحرانی در پی جست‌وجوی امکانات و جایگزین‌هایی برای هویت پیشین است و با مؤلفه‌ی تعهد، در یک هویت بخصوص سرمایه‌گذاری می‌کند. (Wong et al, 2010, p 674).

در شکل‌گیری هویت، مارسیا همسو با اریکسون بر نقش «بحران» تأکید و وجود این متغیر در حوزه‌های گوناگون زندگی نوجوان را مطرح می‌کند؛ چراکه در جریان دستیابی به هویت - خاصه در جوامع پیچیده - فرد با بحران هویت روبه‌روست و در این وضعیت، نوجوان دوره‌ای گذرا از اغتشاش و رنج را پیش از استقرار ارزش‌ها و هدف‌های زندگی تجربه می‌کند. (eriksan, 1968, p 33). وجود بحران در انتخاب شغل، گرایش مذهبی و سیاسی مورد توجه مارسیا قرار گرفت و در طی مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته‌ای با در نظر گرفتن بود یا نبود متغیرهای اکتشاف و تعهد، چهار جنبه از هویت (هویت کسب‌شده (Identity achievement)، هویت مهلت‌خواه (Identity Moratorium)، هویت زودهنگام (Identity Foreclosure) و هویت سردرگم (Identity Diffusion)) را جداسازی کرد.

افزون بر ویژگی‌های شخصیتی افراد (لطف‌آبادی، ۱۳۸۰، ص). به عنوان یک پایگاه درونی، ساختارهای بیرونی متعددی چون خانواده، گروه همسالان، دوستان، رسانه‌ها و معلمان در شکل‌گیری هویت نقش مؤثری دارند (Campbell, 2014, 3 p.). با ارائه‌ی نظریه‌ی ساختاری خانواده از سوی مینوچین (Minuchin) و برجسته شدن نقش زیرسیستم خواهر و برادری (Sibling)، پژوهش‌ها به سمت بررسی موضوعات روان‌شناختی با توجه به نقش و تأثیرگذاری این زیرسیستم در دوره‌ی نوجوانی معطوف شده است؛ چراکه خواهر و برادری

در تصمیم‌گیری‌های نوجوان در خصوص آینده (مانند تصمیم‌گیری در خصوص شغل و مدرسه) (Whiston & Keller, 2004, p 493) قدرت زیادی دارد و تأثیر معناداری در خصوص تفاوت در میزان اکتشاف و تعهد به عنوان مؤلفه‌های هویت نشان داده است (Wong et al, 2010, p 680).

روند تأثیرگذاری زیرسیستم خواهر و برادری در دوره نوجوانی از دو طریق امکان‌پذیر است: به صورت مستقیم، از طریق الگوگیری (Modeling) و غیرمستقیم، زمانی که این زیرسیستم به عنوان یکی از منابع شناخت خود در قالب مقایسه اجتماعی (social comparison) به کار گرفته می‌شود (mchale, crouter and whiteman, 2003, p. 2). البته پژوهش‌ها در بررسی دو روند تأثیرگذار، بر جنبه‌های ساختاری و فرایندی زیرسیستم خواهر و برادری تأکید کرده‌اند؛ از این رو با بررسی پیشینه موضوع می‌توان پژوهش‌ها را به دو دسته طبقه‌بندی نمود.

دسته‌ای از تحقیقات (see: wong et at, 2010/ oliva & arranz, 2005/ branje et al, 2004) در خصوص خواهر و برادری بیشتر بر نقش متغیرهای ساختاری (ترتیب تولد، فاصله سنی و تعداد خواهر/ برادر) در مقابل متغیرهای فرایندی (کیفیت رابطه) متمرکز شده است. چنان که نتایج پژوهش وانگ و همکاران (۲۰۱۰م) نشان داد نخست زادگان با خواهر یا برادر بیشترین سطح از تعهد و اکتشاف را دارند، در مرتبه بعد کسانی که خواهر یا برادر نزدیک به سن خود دارند، دارای تعهد و اکتشاف هستند و در مرتبه سوم، کمترین میزان تعهد و اکتشاف از آن افرادی است که در موقعیت غیر از نخست‌زاده قرار دارند. افزون بر ترتیب تولد به عنوان متغیر ساختاری، فاصله سنی در میان همسیران دارای اثر متفاوتی است. پژوهش برنجی و همکاران (۲۰۰۴م) نشان داد رفتار خواهر یا برادری که دیرتر متولد شده است، شباهت بیشتری به رفتار خواهر یا برادری دارد که زودتر متولد شده است؛ در حالی که رفتار خواهر یا برادری که زودتر متولد شده، این گونه نیست. درست در مقابل این وضعیت، تأثیرناپذیری میان کسانی مشاهده می‌شود که خواهر و برادر کوچک‌تر دارند؛ از این رو به نظر می‌رسد هرچه تفاوت سنی میان خواهران یا برادران بیشتر شود، تأثیرگذاری خواهر یا برادر بزرگ‌تر بر فرایندهای روان‌شناختی دوره نوجوانی همچون تحول هویت بیشتر شود.

دسته‌ای دیگر از پژوهش‌ها (see: dekovic & buist, 2005/ stocker, burwell &)

(Briggs, 2002) برای تعیین نقش خواهر و برادری در دوره نوجوانی بر متغیرهای فرایندی رابطه خواهر و برادری تمرکز کرده‌اند؛ چراکه کیفیت ارتباط با خواهر یا برادر عاملی در راستای سازگاری بیشتر در دوره نوجوانی (Stocker, Burwell & Briggs, 2002, p 50)، زمینه‌ای مهم در یادگیری و تحول (Howe & Recchia, 2014, p.1)، موفقیت اجتماعی و شخصی (Olive & Arranz, 2005, p 266) و رویارویی کمتر با مشکلات روانی (Branje et al, 2004, p 1385) مطرح شده است.

نمود پیشینه داخلی و کمبود پیشینه خارجی در زمینه بررسی زیرسیستم خواهر و برادری با هویت در دوره نوجوانی، نشان‌دهنده ضرورت پرداختن به موضوع است. به نظر می‌رسد نوجوان نه تنها با وجود بحران و دل‌مشغولی درباره جهت‌گیری جنسیتی، انتخاب شغل، ارتباطات اجتماعی، اخلاقی و مذهبی رویاروست؛ بلکه با توجه به متغیرهای متفاوت و مؤثر با یک پیچیدگی و سردرگمی در خصوص به کارگیری منبع مؤثر خواهر و برادری در تحول هویت مواجه است؛ از این رو با توجه به تأثیرگذاری متغیرهای ساختاری و فرایندی زیرسیستم خواهر و برادری همچنین با توجه به تأثیر فرهنگ در معنا و روابط خواهر و برادری (Edwards et al, 2006, p 38) و گستره رابطه خواهر و برادری در جوامع خانواده‌محور همچون خانواده ایرانی، مسئله پیش‌رو تعیین اهمیت متغیرهای ساختاری و فرایندی زیرسیستم خواهر و برادری نسبت به تحول هویت در دوره نوجوانی با توجه به الگوهای متفاوت خواهر و برادری (دارای خواهر، دارای برادر و دارای خواهر و برادر) است.

این پژوهش در صدد است وضعیت‌های چهارگانه هویت از دیدگاه مارسیا را در نوجوانان معطوف به شدت مشکلات نوجوان در ارتباط با خواهر و برادر به عنوان متغیر فرایندی و متغیرهای ساختاری (ترتیب توالد، فاصله سنی و تعداد خواهر یا برادر) این زیرسیستم با توجه به الگوهای متفاوت خواهر و برادری بررسی کند؛ از این رو پرسش اصلی مقاله چنین مطرح می‌شود:

- کدام یک از متغیرهای ساختاری (ترتیب توالد، فاصله سنی، تعداد خواهر یا برادر) و فرایندی (کیفیت رابطه) خواهر و برادری در پیش‌بینی پایگاه‌های هویت من دارای اهمیت است؟

روش

این پژوهش بر اساس طرح تحقیق توصیفی و به منظور پاسخ به پرسش مقاله، به دنبال میزان پیش‌بینی‌کنندگی متغیر شدت مشکلات نوجوان در ارتباط با خواهر یا برادر و مشخص

کردن سهم الگوهای خواهر و برادری در تحول هویت است. روش تحقیق از نوع مطالعات همبستگی است که از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش رگرسیون مرحله‌ای گام به گام با نرم‌افزار «SPSS25» استفاده شده است.

جامعه و حجم نمونه

جامعه پژوهش شامل دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه نظری در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ دبیرستان‌های دولتی شهر قم است. با دریافت اطلاعات لازم از اداره کل آموزش و پرورش استان قم حجم جامعه ۲۳۶۰۴ نفر است. از آنجاکه روش رگرسیون به حجم نمونه حساس است و روابط گوناگونی بررسی می‌شود، داده‌های اولیه از یک نمونه با حجم ۴۵۸ نفر (تعداد ۲۳۵ نفر با نسبت ۵۱/۳۱ درصد دختر و تعداد ۲۲۳ نفر با نسبت ۴۸/۶۹ درصد پسر) در بازه سنی ۱۴ تا ۱۸ سال گردآوری شد. از این تعداد ۱۱۳ نفر دارای خواهر، ۱۳۳ نفر دارای برادر، ۱۹۲ نفر دارای خواهر و برادر و ۲۰ نفر تک‌فرزند بودند. در وضعیت گرایش تحصیلی، ۲۷۳ نفر گرایش انسانی، ۱۵۴ نفر گرایش تجربی و ۳۱ نفر گرایش ریاضی داشتند. از مجموع ۴۵۸ فرم تکمیل شده ۱۰ مورد از آنها فاقد اعتبار برای ورود اطلاعات شناخته شد؛ بنابراین داده‌های ۴۴۸ نفر وارد نرم‌افزار شد. از این تعداد، ۱۸ نفر در گروه تک‌فرزند و ۴۳۰ نفر که دارای خواهر یا برادر بودند، در سه گروه (دارای خواهر ۱۱۳، $N=130$ ، دارای برادر و $N=187$) قرار گرفتند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش طبقه‌ای - خوشه‌ای چندمرحله‌ای است.

روش اجرا

برای اجرای نمونه‌گیری طبقه‌ای هریک از نواحی چهارگانه آموزش و پرورش یک طبقه قلمداد شد و میزان انتساب افراد (پسر و دختر) به طبقات به میزان تناسب حضور در جامعه صورت گرفت. در نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، ابتدا چارچوبی از همه خوشه‌ها در جامعه فراهم و سپس یک نمونه تصادفی ساده از خوشه‌ها انتخاب شد؛ بنابراین در نمونه‌گیری ابتدا چهار منطقه آموزشی شهر قم به عنوان طبقات مشخص شد، سپس فهرستی از دبیرستان‌های دولتی مناطق تهیه و چهار دبیرستان در هر منطقه به صورت تصادفی ساده انتخاب شد، در نهایت از هر دبیرستان یک کلاس به صورت تصادفی انتخاب شد. براین اساس با مراجعه به اداره کل آموزش و پرورش استان قم و دریافت مجوزهای لازم، به هریک از اداره‌های نواحی چهارگانه مراجعه شد. با هماهنگی‌های لازم از هر ناحیه، چهار

مدرسه (دو مدرسه پسرانه و دو مدرسه دخترانه) به صورت تصادفی انتخاب و به هریک از مدارس مراجعه شد. با مراجعه حضوری گردآورندگان در کلاس‌ها توضیحات اولیه و توزیع یک وعده پذیرایی، پرسشنامه‌ها در میان دانش‌آموزان توزیع و جمع‌آوری شد.

ابزار پژوهش

در این پژوهش افزون بر کسب اطلاعات جمعیت‌شناختی متناسب با الگوهای خواهری یا برادری از دو ابزار برای تعیین پایگاه هویت و شدت مشکلات در رابطه خواهری یا برادری استفاده شد.

- مقیاس گسترش یافته سنجش عینی پایگاه هویت من (Extended objective measure of ego) نسخه دوم (EOM-EIS)

این پرسشنامه را آدامز و بنیون در سال ۱۹۸۶ میلادی با اصلاح نسخه اول، بر اساس نظریه اریکسون و مارسیا طراحی کرده‌اند. این پرسشنامه برای اندازه‌گیری چهار مقوله هویت (هویت سردرگم، هویت زودهنگام، هویت مهلت‌خواه و هویت تحقق‌یافته) در سه قلمرو ایدئولوژی (شغل، مذهب و سیاست) و قلمروهای بین شخصی (دوستی، رابطه با جنس مخالف، نقش‌های جنسی و تفریح) ساخته شده است. محتوای ۶۴ پرسش و شامل ۴ خرده‌مقیاس (هویت سردرگم، هویت زودهنگام، هویت مهلت‌خواه و هویت تحقق‌یافته) است. هر خرده‌مقیاس ۱۶ گویه را در بر می‌گیرد. «مسائل مذهبی و اعتقادی برایم مهم نیست و واقعاً در این زمینه احساس نیاز نمی‌کنم» نمونه‌ای از گویه‌های قلمرو ایدئولوژیکی و «همه جور آدم پیدا می‌شود، من هنوز در حال بررسی هستم تا ببینم چه کسانی به عنوان دوست برایم مناسب‌ترند» نمونه‌ای از گویه‌های قلمرو بین شخصی است.

اعتبار این آزمون را با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ توسط بینون و آدامز در سال ۱۹۸۶ میلادی از ۰/۶۲ تا ۰/۷۵ گزارش شده است. ضریب اعتبار بازآزمایی توسط گروت ونت و آدامز در سال ۱۹۸۴ میلادی از ۰/۵۹ تا ۰/۸۲ گزارش شده است (رحیمی‌نژاد و منصور، ۱۳۸۰، ص ۴۸۹). در مطالعه رحیمی‌نژاد و منصور، اعتبار پرسشنامه با اجرا روی ۴۳۸ تن از دانشجویان مرد و زن، ضریب آلفای کرونباخ از ۰/۵۹ تا ۰/۸۱ به دست آمد. همچنین اعتبار پرسشنامه بر حسب بازآزمایی روی ۶۳ تن از دانشجویان زن و مرد از ۰/۵۴ تا ۰/۷۶ به دست آمد. روایی هم‌گرا در میان ۱۷۶ دانشجوی زن و مرد بین ۰/۴۲ تا ۰/۶۵ گزارش شده است (همان، ص).

در ایران آقاسلطانی در سال ۱۳۷۸ اعتبار این آزمون را با روش دونیمه سازی بین ۰/۶۵ تا ۰/۷۷ و با روش آلفای کرونباخ بین ۰/۷۲ تا ۰/۸۶ گزارش کرده است (خواجه پور و عطار، ۱۳۸۶، ص ۱۸۴). در پژوهش عسکریان مقدم زنجانی و همکاران (۱۳۹۲) برای محاسبه اعتبار آزمون، آلفای کرونباخ برای هریک از خرده مقیاس‌ها یعنی هویت تحقیق یافته، مهلت خواه، زود هنگام و سردرگم و کل پرسشنامه به ترتیب ۰/۷۶، ۰/۷۲، ۰/۶۳، ۰/۷۱ و ۰/۷۴ گزارش شده است.

- شاخص‌های روابط برادر و خواهری «Index of Brother and Sister Relations»

(IBR and ISR)

شاخص‌های رابطه با برادر و رابطه با خواهر دو ابزار ۲۵ سؤالی با لیکرت ۷ گزینیه‌ای است که هودسون، مک‌نیل و دیبرکس برای اندازه‌گیری میزان یا شدت مشکلات فرد در ارتباط با برادران و خواهران تدوین کرده‌اند. «به نظر می‌رسد خواهرم واقعاً به من اهمیت می‌دهد» نمونه‌ای از گویه‌های این ابزار است.

اعتبار آزمون با آلفای کرونباخ ۰/۹۰ از همسانی درونی فوق‌العاده‌ای برخوردار است و آزمون‌ها ضریب روایی ۰/۶۰ یا بیشتر، روایی محتوایی، عاملی و سازه‌ای دارند (ثنایی، ۱۳۸۷، ص ۱۳۱). سبحانی نژاد و رعدی افسوران (۱۳۸۹) اعتبار آزمون را با استفاده از داده‌های اجرای آزمایشی و طی محاسبه برآورد ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۳ گزارش کرده‌اند.

یافته‌های پژوهش

پیش از تحلیل، همه متغیرها برای احتمال تخطی از کدگذاری و مفروضه‌های آماری، همچنین برای اندازه‌های ازدست‌رفته و داده‌های پرت (تک‌متغیره و چندمتغیره) غربالگری شدند. اندازه‌های ازدست‌رفته با یک اندازه مبتنی بر الگوریتم حداکثر موردانتظار جایگزین شد. از داده‌های پرت مواردی که اندازه غیرمعمول یا افراطی داشتند، حذف شدند. نرمال بودن داده‌های تک‌متغیری قابل قبول است. همچنین خطی بودن زوجی رضایت‌بخش بود. داده‌های پرت چندمتغیری با محاسبه فاصله مهالانویس در هر گروه برای متغیرهای پیوسته غربالگری شد؛ اما هیچ مورد داده پرت چندمتغیری دیده نشد ($P > 0/001$). در غربالگری داده‌ها در سطوح گوناگون متغیرهای طبقه‌ای ۲۱۸ داده پرت شناسایی و ۶۲ مورد از آنها حذف شد. در تمام گروه‌ها نتایج آزمون شاپیرو-ویلک در سطح آلفای ۰/۰۱ در توزیع

متغیرهای کمی در سطوح داده‌های طبقه‌ای معنادار نیستند که نشان‌دهنده نرمال بودن توزیع متغیرهای کمی در سطوح متغیرهای طبقه‌ای است. معنادار نبودن آزمون باکس، یکسانی کوواریانس بین متغیرهای وابسته (هویت سردرگم، هویت زودهنگام، هویت مهلت‌خواه و هویت تحقق‌یافته) را در سطوح گوناگون متغیرهای طبقه‌ای در تمام گروه‌ها نشان داد.

یافته‌های رگرسیون چندمتغیری

در راستای پرسش مقاله، با استفاده جداگانه هر یک از متغیرهای هویت سردرگم، هویت زودهنگام، هویت مهلت‌خواه و هویت تحقق‌یافته به عنوان متغیر وابسته (ملاک) و تعداد خواهر، ترتیب تولد، فاصله سنی با خواهر و نمره شدت مشکلات با خواهر (در گروه دارای خواهر)؛ تعداد برادر، ترتیب تولد، فاصله سنی با برادر و نمره شدت مشکلات با برادر (در گروه دارای برادر)؛ تعداد خواهر، تعداد برادر، ترتیب تولد، فاصله سنی با خواهر، فاصله سنی با برادر، شدت مشکلات با خواهر و شدت مشکلات با برادر (در گروه دارای خواهر و برادر) به عنوان متغیرهای مستقل (پیش‌بین)، رگرسیون چندگانه با روش گام‌به‌گام اجرا شد.

در بررسی تشخیص هم‌خطی چندگانه در بین متغیرهای مستقل (پیش‌بین) در سه گروه (دارای خواهر، دارای برادر و دارای خواهر و برادر) از آماره‌های «Tolerance» و «Variance Inflation Factor» (VIF) موجود در جدول «Coefficients» خروجی «SPSS» استفاده شد. شاخص تحمل همه متغیرهای پیش‌بین از ۰/۰۱ فاصله زیادی دارند و «VIF» هر کدام بسیار کوچک‌تر از عدد ۱۰ است که نشانگر نبود مشکل هم‌خطی چندگانه بین متغیرهای مستقل در گروه‌های سه‌گانه است. همچنین از آنجا که اثر تعاملی میان متغیرها در هر یک از گروه‌ها معنادار نبود، فقط تحلیل رگرسیون اثرهای اصلی ارائه می‌شود.

در گروه دارای خواهر، نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون در متغیر هویت زودهنگام ($P < ۰/۷۴۴$ و $F(۴ و ۹۶) = ۰/۴۸۹$) معنادار نبود و بیانگر آن است که پیش‌بینی متغیر ملاک (هویت زودهنگام) در گروه دارای خواهر با بهره‌گیری از مدل، بهتر از شانسی نیست؛ اما نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون در سه متغیر هویت سردرگم ($۰/۰۰۹$ و $P < ۳/۵۹$)، هویت مهلت‌خواه ($F(۴ و ۹۶) = ۳/۹۳$ و $P < ۰/۰۰۵$) و هویت تحقق‌یافته ($P < ۰/۰۴۳$ و $F(۱ و ۹۹) = ۴/۲۲$) معنادار است؛ از این رو تحلیل بیشتر نتایج رگرسیون چندگانه در این دو متغیر ارائه می‌شود.

جدول ۱. میانگین‌ها، انحراف استاندارد‌ها و همبستگی‌های هویت سردرگم، مهلت‌خواه و تحقق‌یافته و متغیرهای پیش‌بین در گروه با خواهر

متغیر	M	SD	۱	۲	۳	۴
هویت سردرگم	۴۵/۶۴	۶/۸۶	۰/۱۴	-۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۲۱*
متغیر پیش‌بین						
۱. فاصله با خواهر	۲/۳۳	۱/۲۷	-	۰/۷۸**	۰/۳۰**	۰/۰۸
۲. تعداد خواهر	۱/۳۷	۰/۴۸		-	۰/۰۵	۰/۱۶
۳. ترتیب تولد	۱/۷۰	۰/۸۳			-	-۰/۰۸
۴. شدت مشکلات با خواهر	۵۶/۳۸	۱۸/۰۹				-
هویت مهلت‌خواه	۵۷/۷۳	۷/۶۷	۰/۱۷*	-۰/۰۶	-۰/۱۱	۰/۲۴*
متغیر پیش‌بین						
۱. فاصله با خواهر	۲/۳۳	۱/۲۷	-	۰/۷۸**	۰/۳۰**	۰/۰۸
۲. تعداد خواهر	۱/۳۷	۰/۴۸		-	۰/۰۵	۰/۱۶
۳. ترتیب تولد	۱/۷۰	۰/۸۳			-	-۰/۰۸
۴. شدت مشکلات با خواهر	۵۶/۳۸	۱۸/۰۹				-
هویت تحقق‌یافته	۶۶/۸۵	۷/۵۵	۰/۱۰	۰/۱۱	-۰/۰۱	-۰/۲۰*
متغیر پیش‌بین						
۱. فاصله با خواهر	۲/۳۳	۱/۲۷	-	۰/۷۸**	۰/۳۰**	۰/۰۸
۲. تعداد خواهر	۱/۳۷	۰/۴۸		-	۰/۰۵	۰/۱۶
۳. ترتیب تولد	۱/۷۰	۰/۸۳			-	-۰/۰۸
۴. شدت مشکلات با خواهر	۵۶/۳۸	۱۸/۰۹				-

* $P < 0/01$; ** $P < 0/05$

برای تبیین میزان پیش‌بینی متغیر هویت سردرگم با متغیرهای پیش‌بین - با توجه به رابطه معنادار شدت مشکلات با خواهر با متغیر هویت سردرگم - در گام نخست، متغیر شدت مشکلات در رابطه با خواهر و سپس در گام‌های بعدی، متغیرهای پیش‌بین وارد معادله شد. همچنین برای تبیین میزان پیش‌بینی متغیر هویت مهلت‌خواه با متغیرهای پیش‌بین با توجه به رابطه معنادار میان متغیر شدت مشکلات در رابطه با خواهر با متغیر هویت مهلت‌خواه، در گام اول متغیر شدت مشکلات در رابطه با خواهر، در گام دوم فاصله با خواهر، در گام سوم ترتیب تولد و در گام پایانی، تعداد خواهر وارد معادله شد. همچنین برای تبیین میزان پیش‌بینی متغیر هویت تحقق‌یافته با متغیرهای پیش‌بین - با توجه به رابطه معنادار شدت

مشکلات با خواهر با متغیر هویت تحقق یافته - در گام نخست، متغیر شدت مشکلات در رابطه با خواهر و سپس دیگر متغیرهای پیش‌بین وارد معادله شد (جدول شماره ۲) جدول ۲. برونداد خلاصه مدل در چهار گام

سطح معناداری تغییرات F	df2	df1	تغییرات F	تغییرات R ²	R ²	R	Model	
۰/۰۳۲	۹۹	۱	۴/۷۲۸	۰/۰۴۶	۰/۰۴۶	۰/۲۱۳ a	۱	تغییر در گم
۰/۰۴۸	۹۸	۱	۳/۱۴۲	۰/۰۱۴	۰/۰۶۰	۰/۲۴۵ b	۲	
۰/۱۰۸	۹۷	۱	۲/۰۷۸	۰/۰۰۰	۰/۰۶۰	۰/۲۴۶ c	۳	
۰/۰۰۹	۹۶	۱	۳/۵۸۹	۰/۰۷۰	۰/۱۳۰	۰/۳۶۱ d	۴	
۰/۰۱۴	۹۹	۱	۶/۲۲۴	۰/۰۵۹	۰/۰۵۹	۰/۲۴۳ a	۱	مهلک خواجه
۰/۰۱۶	۹۸	۱	۴/۳۳۶	۰/۰۲۲	۰/۰۸۱	۰/۲۸۵ b	۲	
۰/۰۱۶	۹۷	۱	۳/۶۲۶	۰/۰۲۰	۰/۱۰۱	۰/۳۱۸ c	۳	
۰/۰۰۵	۹۶	۱	۳/۹۳۴	۰/۰۴۰	۰/۱۴۱	۰/۳۷۵ d	۴	
۰/۰۴۳	۹۹	۱	۴/۲۲۲	۰/۰۴۱	۰/۰۴۱	۰/۲۰۲ a	۱	تحقق یافته
۰/۲۴۶	۹۸	۱	۱/۳۶۴	۰/۰۱۳	۰/۰۵۴	۰/۲۳۳ b	۲	
۰/۵۱۳	۹۷	۱	۰/۴۳۱	۰/۰۰۴	۰/۰۵۸	۰/۲۴۱ c	۳	
۰/۴۸۸	۹۶	۱	۰/۴۸۴	۰/۰۰۵	۰/۰۶۳	۰/۲۵۱ d	۴	

(a) شدت مشکلات با خواهر

(b) شدت مشکلات با خواهر، فاصله با خواهر

(c) شدت مشکلات با خواهر، فاصله با خواهر، ترتیب توالد

(d) شدت مشکلات با خواهر، فاصله با خواهر، ترتیب توالد، تعداد خواهر

نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون در متغیر هویت سردرگم نشان داد بین ترکیب خطی متغیرهای پیش‌بین که به وسیله مدل چهارم مشخص شده و متغیر ملاک (هویت سردرگم) رابطه معناداری است ($P < ۰/۰۰۹$ و $F(۴ و ۹۶) = ۳/۵۹$). با توجه به میزان R² (در جدول شماره ۲) می‌توان نتیجه گرفت ۱۳ درصد از واریانس کل هویت سردرگم نوجوانان با خواهر توسط مدل چهارم تبیین می‌شود و بیشترین سهم تبیین مربوط به متغیرهای تعداد خواهر (۷ درصد) و شدت مشکلات با خواهر (۴/۶ درصد) است.

جدول ۳. خلاصه تحلیل رگرسیون گام چهارم مربوط به متغیرهای ساختاری و کیفی خواهری در پیش‌بینی هویت سردرگم نوجوان با خواهر

متغیر	B	SEB	β
شدت مشکلات با خواهر	۰/۰۹	۰/۰۴	۰/۲۴*
ترتیب تولد	-۰/۶۳	۰/۸۷	-/۰۸
فاصله با خواهر	۲/۶۸	۰/۹۱	۰/۵۰**
تعداد خواهر	-۶/۳۸	۲/۳۰	-۰/۴۵**

$R^2 = ۰/۱۳$ ($N=۱۰۱$ و $P < ۰/۰۰۹$)

* $P < ۰/۰۵$ ؛ ** $P < ۰/۰۱$

نتایج رگرسیون در جدول شماره ۳ نشان داد در مدل چهارم سه مورد از چهار متغیر پیش‌بین (فاصله با خواهر، تعداد خواهر و سازگاری با خواهر) به طور معناداری در پیش‌بینی هویت سردرگم نوجوانان با خواهر سهم بودند ($P < ۰/۰۵$) و متغیر ترتیب تولد به لحاظ آماری سهم معناداری در پیش‌بینی هویت سردرگم نوجوانان با خواهر نشان نداد ($P > ۰/۰۵$).

نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون در متغیر هویت مهلت‌خواه نشان داد بین ترکیب خطی متغیرهای پیش‌بین که به وسیله مدل چهارم مشخص شده و متغیر ملاک (هویت مهلت‌خواه) رابطه‌ای معنادار است ($P < ۰/۰۰۵$) و $F(۴ و ۹۶) = ۳/۹۳$. با توجه به میزان R^2 (در جدول شماره ۲) می‌توان نتیجه گرفت ۱۴ درصد از واریانس کل هویت مهلت‌خواه نوجوانان با خواهر توسط مدل چهارم تبیین می‌شود و بیشترین سهم تبیین - به ترتیب - مربوط به متغیرهای شدت مشکلات با خواهر (۶ درصد)، تعداد خواهر (۴ درصد)، ترتیب تولد (۲ درصد) و فاصله با خواهر (۲ درصد) است.

جدول ۴. خلاصه تحلیل رگرسیون گام چهارم مربوط به متغیرهای ساختاری و کیفی خواهری در پیش‌بینی هویت مهلت‌خواه نوجوان با خواهر

متغیر	B	SEB	β
شدت مشکلات با خواهر	۰/۱۰	۰/۰۴	۰/۲۴*
فاصله با خواهر	۲/۹۱	۱/۰۲	۰/۴۸**
تعداد خواهر	-۵/۴۰	۲/۵۵	-۰/۳۴*
ترتیب تولد	-۱/۹۸	۰/۹۷	-۰/۲۲*

$R^2 = ۰/۱۴$ ($N=۱۰۱$ و $P < ۰/۰۰۵$)

* $P < ۰/۰۵$ ؛ ** $P < ۰/۰۱$

نتایج رگرسیون در جدول شماره ۴ نشان داد در مدل چهارم همه متغیرهای پیش‌بین (شدت مشکلات با خواهر، فاصله با خواهر، تعداد خواهر و ترتیب تولد) به طور معناداری در پیش‌بینی هویت مهلت‌خواه نوجوانان با خواهر سهمیم بودند ($P < 0/05$).

همچنین نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون در متغیر هویت تحقق‌یافته نشان داد بین ترکیب خطی متغیر شدت مشکلات با خواهر که به وسیله مدل اول مشخص شده و متغیر ملاک (هویت تحقق‌یافته) رابطه معناداری است ($F(1 و 99) = 4/22 و P < 0/043$) و ترکیب خطی دیگر مدل‌ها و متغیر ملاک به لحاظ آماری معنادار نیست و حکایت از آن می‌کند که پیش‌بینی مدل‌های ۲، ۳ و ۴ از متغیر ملاک، بهتر از شانس نیست. با توجه به میزان R^2 (جدول شماره ۲) می‌توان نتیجه گرفت مدل اول ۴/۱ درصد از واریانس کل هویت تحقق‌یافته نوجوانان با خواهر تبیین می‌شود و این سهم تبیین مربوط به متغیر شدت مشکلات با خواهر است.

جدول ۵. خلاصه تحلیل رگرسیون گام اول مربوط به متغیر شدت مشکلات با خواهر

در پیش‌بینی هویت تحقق‌یافته نوجوان با خواهر

متغیر	B	SEB	β
شدت مشکلات با خواهر	-۰/۰۸۴	۰/۰۴۱	-۰/۲۰۲*

$$R^2 = 0/041 \quad (N=101 \text{ و } P < 0/043)$$

$$*P < 0/05$$

نتایج رگرسیون در جدول شماره ۵ نشان داد در مدل اول، یک مورد از چهار متغیر پیش‌بین (شدت مشکلات با خواهر) به طور معناداری در پیش‌بینی هویت تحقق‌یافته نوجوانان با خواهر سهمیم است ($P < 0/05$).

در گروه دارای برادر، نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون در سه متغیر هویت زود هنگام ($F(4 و 102) = 0/725 و P < 0/577$)، مهلت‌خواه ($F(4 و 102) = 0/697 و P < 0/595$) و تحقق‌یافته ($F(4 و 102) = 0/425 و P < 0/791$) معنادار نبود و بیانگر آن است که پیش‌بینی متغیر ملاک (هویت زود هنگام، مهلت‌خواه و تحقق‌یافته) در گروه دارای برادر با استفاده از مدل، بهتر از شانس نیست؛ اما نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون در متغیر هویت سردرگم ($F(4 و 102) = 2/647 و P < 0/038$) معنادار است؛ از این رو تحلیل بیشتر نتایج رگرسیون چندگانه در این متغیر ارائه می‌شود.

جدول ۶. میانگین‌ها، انحراف استاندارد‌ها و همبستگی‌های مربوط به هویت سردرگم و متغیرهای پیش‌بین در گروه با برادر

متغیر	M	SD	۱	۲	۳	۴
هویت سردرگم	۴۵/۰۸	۸/۲۶	-۰/۱۹*	-۰/۲۳**	۰/۰۶	۰/۲۲*
متغیر پیش‌بین						
۱. فاصله با برادر	۲/۳۴	۱/۲۷	-	۰/۷۰**	۰/۲۶**	-۰/۱۱
۲. تعداد برادر	۱/۳۳	۰/۴۷		-	-۰/۱۵	-۰/۱۵
۳. ترتیب تولد	۱/۶۵	۲/۱۸			-	-۰/۰۷
۴. شدت مشکلات با برادر	۵۸/۳۶	۲۰/۷۸				-

* $P < 0/05$; ** $P < 0/01$

برای تبیین میزان پیش‌بینی متغیر هویت سردرگم با متغیرهای پیش‌بین با توجه به رابطه معنادار تعداد برادر، شدت مشکلات با برادر و فاصله با برادر با متغیر هویت سردرگم، در گام اول متغیر تعداد برادر، در گام دوم شدت مشکلات در رابطه با برادر، در گام سوم فاصله با برادر و سپس متغیر ترتیب تولد وارد معادله شد (جدول شماره ۶).

جدول ۷. برون‌داد خلاصه مدل در چهار گام

Model	R	R ²	تغییرات R ²	تغییرات F	df1	df2	F ^{سطح معناداری تغییرات}
۱	۰/۲۳۰ a	۰/۰۵۳	۰/۰۵۳	۵/۸۹۱	۱	۱۰۵	۰/۰۱۷
۲	۰/۲۹۵ b	۰/۰۸۷	۰/۰۳۴	۳/۸۲۸	۱	۱۰۴	۰/۰۵۳
۳	۰/۲۹۷ c	۰/۰۸۸	۰/۰۰۲	۰/۱۷۴	۱	۱۰۳	۰/۶۷۷
۴	۰/۳۰۷ d	۰/۰۹۴	۰/۰۰۶	۰/۶۵۰	۱	۱۰۲	۰/۴۲۲

(a) تعداد برادر

(b) تعداد برادر، شدت مشکلات با برادر

(c) تعداد برادر، شدت مشکلات با برادر، فاصله با برادر

(d) تعداد برادر، شدت مشکلات با برادر، فاصله با برادر، ترتیب تولد

نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون در متغیر هویت سردرگم نشان داد بین ترکیب خطی متغیرهای پیش‌بین که به وسیله مدل چهارم مشخص شده و متغیر ملاک (هویت سردرگم) رابطه معنادار است ($P < 0/038$ و $F(4 و 106) = 2/65$). همچنین با

توجه به میزان R^2 (در جدول شماره ۷) مدل چهارم تبیین کننده ۹ درصد از واریانس کل هویت سردرگم نوجوانان با برادر است و بیشترین سهم تبیین - به ترتیب - مربوط به متغیرهای تعداد برادر (۳/۵درصد) و مشکلات با برادر (۴/۳درصد) است.

جدول ۸. خلاصه تحلیل رگرسیون گام چهارم مربوط به متغیرهای ساختاری و کیفی برادری در پیش‌بینی هویت سردرگم نوجوان با برادر

متغیر	B	SEB	β
تعداد برادر	-۱/۸۸	۲/۶۳	-۰/۱۱
شدت مشکلات با برادر	۰/۰۸	۰/۰۴	۰/۱۹*
فاصله با برادر	-۰/۸۷	۰/۹۹	-۰/۱۲
ترتیب توالد	۰/۳۴	۰/۴۲	۰/۰۹

$$R^2 = ۰/۰۹۴ \quad (N=۱۰۷ \text{ و } P < ۰/۰۳۸)$$

$$*P < ۰/۰۵$$

نتایج رگرسیون در جدول شماره ۸ نشان داد در مدل چهارم یک مورد از چهار متغیر پیش‌بین (شدت مشکلات با برادر) به طور معناداری در پیش‌بینی هویت سردرگم نوجوانان با برادر سهم است ($P < ۰/۰۵$) و متغیرهای تعداد برادر و فاصله با خواهر اگرچه با هویت سردرگم رابطه منفی داشت؛ ولی به لحاظ آماری سهم معناداری در پیش‌بینی هویت سردرگم نوجوانان با برادر نشان ندادند ($P > ۰/۰۵$).

در گروه دارای خواهر و برادر، نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون در دو متغیر هویت مهلت خواه ($P < ۰/۲۴۳$) و $F(۷, ۱۱۲) = ۱/۳۳۰$ و هویت تحقق یافته ($P < ۰/۴۷۰$) و $F(۷, ۱۱۲) = ۰/۹۵۱$ معنادار نبود و بیانگر آن است که پیش‌بینی متغیر ملاک (هویت مهلت خواه و تحقق یافته) در گروه دارای خواهر و برادر با استفاده از مدل بهتر از شانس نیست؛ اما نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون در دو متغیر هویت سردرگم ($P < ۰/۰۳۵$) و $F(۴, ۱۱۵) = ۲/۶۸$ و هویت زودهنگام ($P < ۰/۰۱۶$) و $F(۷, ۱۱۲) = ۲/۶۰۴$ معنادار است؛ از این رو تحلیل بیشتر نتایج رگرسیون چندگانه در این دو متغیر ارائه می‌شود.

جدول ۹. میانگین‌ها، انحراف استاندارد‌ها و همبستگی‌های هویت سردرگم و زودهنگام و متغیرهای پیش‌بین در گروه با خواهر و برادر

متغیر	M	SD	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
هویت سردرگم	۴۷/۵۱	۶/۶۵	-۰/۲۱*	-۰/۱۶*	-۰/۱۵	۰/۰۳	۰/۰۷	۰/۱۲	-۰/۰۶
متغیر پیش‌بین									
۱. مشکلات با خواهر	۵۲/۹۶	۲۰/۵۶	-	۰/۲۵**	-۰/۱۳	-۰/۰۸	-۰/۳۵**	-۰/۱۶*	-۰/۲۱*
۲. مشکلات با برادر	۵۷/۸۸	۲۴/۴۳		-	۰/۰۰۲	-۰/۱۰	-۰/۰۳	-۰/۰۲	-۰/۱۰
۳. تعداد خواهر	۱/۵۶	۰/۷۷			-	۰/۱۷*	۰/۲۶**	۰/۲۰*	۰/۶۰**
۴. تعداد برادر	۱/۳۱	۰/۴۶				-	۰/۲۲**	۰/۶۷**	۰/۱۶*
۵. ترتیب تولد	۲/۰۸	۰/۷۵					-	۰/۳۲**	۰/۴۴**
۶. فاصله با برادر	۲/۴۳	۰/۹۸						-	۰/۱۴
۷. فاصله با خواهر	۲/۵۰	۱/۱۸							-
هویت زودهنگام	۵۲/۶۱	۷/۷۷	-۰/۲۷**	-۰/۱۷*	-۰/۱۷*	۰/۰۳	۰/۱۰	-۰/۰۶	-۰/۰۳
متغیر پیش‌بین									
۱. مشکلات با برادر	۵۷/۸۸	۲۴/۴۳	-	۰/۲۵**	۰/۰۰۲	-۰/۱۰	-۰/۰۳	-۰/۰۲	-۰/۱۰
۲. مشکلات با خواهر	۵۲/۹۶	۲۰/۵۶		-	-۰/۱۳	-۰/۰۸	-۰/۳۵**	-۰/۱۶*	-۰/۲۱*
۳. تعداد خواهر	۱/۵۶	۰/۷۷			-	۰/۱۷*	۰/۲۶**	۰/۲۰*	۰/۶۰**
۴. تعداد برادر	۱/۳۱	۰/۴۷				-	۰/۲۲**	۰/۶۷**	۰/۱۶*
۵. ترتیب تولد	۲/۰۸	۰/۷۵					-	۰/۳۲**	۰/۴۴**
۶. فاصله با برادر	۲/۴۳	۰/۹۹						-	۰/۱۴
۷. فاصله با خواهر	۲/۵۰	۱/۱۸							-

* $P < 0/05$ ؛ ** $P < 0/01$

برای تبیین میزان پیش‌بینی متغیر هویت سردرگم با متغیرهای پیش‌بین با توجه به رابطه معنادار دو متغیر (شدت مشکلات با خواهر و شدت مشکلات با برادر) با متغیر هویت سردرگم، در گام اول، متغیر شدت مشکلات با خواهر، در گام دوم، شدت مشکلات با برادر و در گام‌های بعدی، متغیرهای پیش‌بین وارد معادله شد. همچنین برای تبیین میزان پیش‌بینی متغیر هویت زودهنگام با متغیرهای پیش‌بین - با توجه به رابطه معنادار سه متغیر پیش‌بین (شدت مشکلات با برادر، شدت مشکلات با خواهر و تعداد خواهر) با متغیر هویت زودهنگام - در گام نخست، متغیر شدت مشکلات با برادر، در گام دوم، متغیر شدت مشکلات با خواهر، در گام سوم متغیر تعداد برادر و در گام‌های دیگر متغیرهای پیش‌بین وارد معادله شد (جدول شماره ۹).

جدول ۱۰. برونداد خلاصه مدل در چهار گام

سطح معناداری تغییرات F	df2	df1	F تغییرات	R ² تغییرات	R ²	R	Model	
۰/۰۲۴	۱۱۸	۱	۵/۲۰۶	۰/۰۴۲	۰/۰۴۲	۰/۲۰۶ a	۱	سردرگم
۰/۲۰۸	۱۱۷	۱	۱/۶۰۲	۰/۰۱۳	۰/۰۵۵	۰/۲۳۵ b	۲	
۰/۰۵۹	۱۱۶	۱	۳/۶۳۷	۰/۰۲۹	۰/۰۸۴	۰/۲۹۰ c	۳	
۰/۶۸۱	۱۱۵	۱	۰/۱۷۰	۰/۰۰۱	۰/۰۸۵	۰/۲۹۲ d	۴	
۰/۰۰۳	۱۱۸	۱	۹/۰۴	۰/۰۷۱	۰/۰۷۱	۰/۲۶۷ e	۱	زود هنگام
۰/۲۴۸	۱۱۷	۱	۱/۳۵	۰/۰۱۱	۰/۰۸۲	۰/۲۸۶ b	۲	
۰/۰۳۵	۱۱۶	۱	۴/۵۵	۰/۰۳۵	۰/۱۱۶	۰/۳۴۱ c	۳	
۰/۷۶۵	۱۱۵	۱	۰/۰۹	۰/۰۰۱	۰/۱۱۷	۰/۳۴۲ d	۴	
۰/۲۳۱	۱۱۴	۱	۱/۴۵	۰/۰۱۱	۰/۱۲۸	۰/۳۵۸ f	۵	
۰/۲۱۸	۱۱۳	۱	۱/۵۳	۰/۰۱۲	۰/۱۴۰	۰/۳۷۴ g	۶	
۰/۹۱۱	۱۱۲	۱	۰/۰۱۳	۰/۰۰۰	۰/۱۴۰	۰/۳۷۴ h	۷	

(a) شدت مشکلات با خواهر

(b) شدت مشکلات با خواهر، شدت مشکلات با برادر

(c) شدت مشکلات با خواهر، شدت مشکلات با برادر، تعداد خواهر

(d) شدت مشکلات با خواهر، شدت مشکلات با برادر، تعداد خواهر، تعداد برادر

(e) شدت مشکلات با برادر

(f) شدت مشکلات با برادر، شدت مشکلات با خواهر، تعداد خواهر، تعداد برادر، ترتیب

توالد

(g) شدت مشکلات با برادر، شدت مشکلات با خواهر، تعداد خواهر، تعداد برادر، ترتیب

توالد، فاصله با برادر

(h) شدت مشکلات با برادر، شدت مشکلات با خواهر، تعداد خواهر، تعداد برادر، ترتیب

توالد، فاصله با برادر، فاصله با خواهر

نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون در متغیر هویت سردرگم نشان داد بین ترکیب خطی متغیر پیش بین که به وسیله مدل چهارم مشخص شده و متغیر ملاک (هویت سردرگم) رابطه معناداری است ($P < ۰/۰۳۵$ و $F(۴ و ۱۱۵) = ۲/۶۸$) و ترکیب خطی دیگر مدل ها و متغیر ملاک به لحاظ آماری معنادار نیست و بیانگر آن است که پیش بینی

مدل‌های ۵-۷ از متغیر ملاک بهتر از شانس نیست. همچنین با توجه به میزان R^2 (در جدول شماره ۱۰) در مدل چهارم تبیین‌کننده ۸/۵ درصد از واریانس کل هویت سردرگم نوجوانان با خواهر و برادر است و بیشترین سهم تبیین مربوط به متغیر شدت مشکلات با خواهر (۴/۲ درصد) است.

جدول ۱۱. خلاصه تحلیل رگرسیون گام اول مربوط به متغیر شدت مشکلات با خواهر در پیش‌بینی هویت سردرگم نوجوان با خواهر و برادر

متغیر	B	SEB	β
شدت مشکلات با خواهر	-۰/۰۶۴	۰/۰۳۰	-۰/۲۰*
شدت مشکلات با برادر	-۰/۰۲۹	۰/۰۲۵	-۰/۱۱
تعداد خواهر	-۱/۵۴۲	۰/۷۹۴	-۰/۱۸
تعداد برادر	-۰/۵۳۹	۱/۳۰۶	-۰/۰۴

$R^2 = ۰/۰۸۵$ ($N=۱۲۰$ و $P < ۰/۰۳۵$)

* $P < ۰/۰۵$

نتایج رگرسیون در جدول شماره ۱۱ نشان داد در مدل چهارم فقط متغیر پیش‌بین شدت مشکلات با خواهر به طور معناداری در پیش‌بینی هویت سردرگم نوجوانان با خواهر و برادر سهم است ($P < ۰/۰۵$) و اگرچه متغیر شدت مشکلات با برادر با هویت سردرگم رابطه منفی معنادار داشت؛ ولی به لحاظ آماری سهم معناداری در پیش‌بینی هویت سردرگم نشان نداد. همچنین متغیرهای تعداد خواهر و تعداد برادر به لحاظ آماری سهم معناداری در پیش‌بینی هویت سردرگم نوجوانان دارای خواهر و برادر نشان ندادند ($P > ۰/۰۵$).

نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون در متغیر هویت زود هنگام نشان داد بین ترکیب خطی متغیر پیش‌بین که به وسیله مدل هفتم مشخص شده و متغیر ملاک (هویت زود هنگام) رابطه معناداری است ($P < ۰/۰۱۶$ و $F(۷ و ۱۱۲) = ۲/۶۰۴$). همچنین با توجه به میزان R^2 (در جدول شماره ۱۰) در مدل هفتم تبیین‌کننده ۱۴ درصد از واریانس کل هویت زود هنگام نوجوانان با خواهر و برادر است و بیشترین سهم تبیین - به ترتیب - مربوط به متغیرهای شدت مشکلات با برادر (۷/۱ درصد) و تعداد خواهر (۳/۵ درصد) است.

جدول ۱۲. خلاصه تحلیل رگرسیون مربوط به متغیرهای ساختاری و کیفی برادر در پیش‌بینی هویت زود هنگام نوجوان با خواهر و برادر

متغیر	B	SEB	β
شدت مشکلات با برادر	-۰/۷۳	۰/۰۲۹	-۰/۲۳*
شدت مشکلات با خواهر	-۰/۰۴۰	۰/۰۳۷	-۰/۱۱
تعداد خواهر	-۲/۰۴۲	۱/۱۲۹	-۰/۲۰
تعداد برادر	۱/۷۳۱	۲/۰۰۰	۰/۱۰
ترتیب تولد	۱/۴۸۴	۱/۰۹۵	۰/۱۴
فاصله با برادر	-۱/۱۹۹	۰/۹۶۹	-۰/۱۵
فاصله با خواهر	-۰/۰۸۸	۰/۷۸۴	-۰/۰۱

$R^2 = ۰/۱۴۰$ ($N=۱۲۰$ و $P < ۰/۰۱۶$)

* $P < ۰/۰۵$

نتایج رگرسیون در جدول شماره ۱۲ نشان داد در مدل هفتم فقط متغیر پیش‌بین شدت مشکلات با برادر به طور معناداری در پیش‌بینی هویت زود هنگام نوجوانان با خواهر و برادر سهم است ($P < ۰/۰۵$) و اگرچه دو متغیر (شدت مشکلات با خواهر و تعداد خواهر) با هویت سردرگم رابطه منفی معنادار داشت؛ ولی به لحاظ آماری سهم معناداری در پیش‌بینی هویت زود هنگام نشان ندادند. همچنین متغیرهای تعداد برادر، ترتیب تولد، فاصله با برادر و فاصله با خواهر به لحاظ آماری سهم معناداری در پیش‌بینی هویت زود هنگام نوجوانان دارای خواهر و برادر نشان ندادند ($P > ۰/۰۵$).

نتیجه‌گیری

یافته‌های تحلیل رگرسیون چندمتغیره در گروه دارای خواهر نشان داد از متغیرهای ساختاری تعداد خواهر (۷ درصد) و فاصله با خواهر (۱/۲ درصد) و متغیر فرایندی شدت مشکلات در ارتباط با خواهر (۴/۶ درصد) پیش‌بینی‌کننده‌های معنادار برای پایگاه هویت سردرگم هستند. با توجه به جهت مثبت و منفی وزن‌های رگرسیون، مدل رگرسیونی به ما نشان داد سطوح بالاتر هویت سردرگم به وسیله افزایش شدت مشکلات با خواهر و فاصله سنی بیشتر با خواهر و از سوی دیگر تعداد کمتر خواهر، پیش‌بینی می‌شود. براین اساس هرچه میزان مشکلات نوجوان با خواهر افزایش یابد یا فاصله سنی او با خواهر بیشتر شود، بیشتر به سردرگمی هویت می‌انجامد و او را از اکتشاف و تعهد باز می‌دارد. از سوی دیگر

هرچه از تعداد خواهران کاسته شود، احتمال قرار گرفتن نوجوان در پایگاه هویت سردرگم افزایش می‌یابد.

در تأیید یافته‌های این مطالعه در خصوص فاصله سنی، نتایج پژوهش وانگ و همکاران (۲۰۱۰م) نشان داد سطوح تعهد و اکتشاف در نوجوانان با الگوهای خواهر و برادری متفاوت است. این پژوهشگران نشان دادند کسانی که خواهر یا برادر نزدیک به سن خود دارند، نسبت به افرادی که فاصله سنی بیشتری با خواهر و برادر خود دارند، دارای تعهد و اکتشاف بیشتری هستند. یافته‌های پژوهش ما نشان می‌دهد هرچه فاصله سنی میان نوجوان با خواهرش افزایش یابد، سطوح تعهد و اکتشاف ضعیف‌تر می‌شود. در توجیه این نتیجه می‌توان به یافته‌های پژوهش تاکر، آپدگراف، مک‌هیل و کروت (Tucker, Updegraff, McHale, & Crouter ۱۹۹۹م) در خصوص رابطه سن خواهر جوان‌تر و همدلی میان اعضا در زیرسیستم خواهر و برادری اشاره کرد. آنان نشان دادند هرچه فاصله سنی میان نوجوان و خواهرش کاهش یابد، میزان همدلی افزایش می‌یابد؛ از این رو با توجه به نبود رابطه معنادار میان همدلی و فاصله سنی زیاد به نظر می‌رسد نبود همدلی میان نوجوان با خواهر دارای سن بالا، موجب سردرگمی در فرایند هویت‌یابی شود. مطالعات اخوان غلامی و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد هویت سردرگم پیش‌بینی‌کننده ارزش‌برابرنگر است. بر این اساس به نظر می‌رسد نوجوانان در موقعیت هویت‌یابی، جایگاه خواهری را همسان و برابر با موقعیت و توان خود در نظر می‌گیرند و برای عبور از بحران هویت نه تنها از آن بهره‌مند نمی‌شود؛ بلکه این زیرسیستم در فرایند هویت‌یابی، برای نوجوانانی که فقط خواهر دارد می‌تواند اخلال ایجاد کند.

همچنین در گروه دارای خواهر، متغیرهای مشکلات در ارتباط با خواهر (۶درصد)، تعداد خواهر (۴درصد)، ترتیب تولد (۲درصد) و فاصله با خواهر (۲درصد) پیش‌بینی‌کننده معنادار در پایگاه هویت مهلت‌خواه هستند. جهت وزن‌های رگرسیون بیانگر آن است که سطوح بالاتر هویت مهلت‌خواه به وسیله افزایش شدت مشکلات با خواهر و فاصله با خواهر پیش‌بینی می‌شود. از سوی دیگر سطوح بالاتر هویت مهلت‌خواه با تعداد کمتر خواهر و رتبه تولد پایین‌تر پیش‌بینی می‌شود. همانند آنچه در پایگاه هویت سردرگم اتفاق افتاد، این نتیجه بیانگر آن است که هرچه میزان مشکلات نوجوان با خواهر افزایش یابد، نوجوان باینکه در موضوعات شغلی، سیاسی و مذهبی اکتشافاتی انجام داده؛ اما هنوز از تعهدی به آنچه کشف

کرده، برخوردار نشده است. از سوی دیگر نوجوانان دارای خواهر هرچه از تعداد خواهرانشان کاسته شود یا در موقعیت ترتیب تولد در مرتبه نخست زاده باشند، زمان بیشتری لازم دارند تا به موضوعاتی که درباره آنها جست و جو کرده‌اند، پایبند شوند.

در تأیید یافته این مطالعه در خصوص ترتیب تولد، نتایج پژوهش آلیوا و آرانز (۲۰۰۵م) نشان داد خواهر یا برادر کوچک تر نسبت به نخست زادگان از راهنمایی و حمایت عرضه شده از سوی خواهر یا برادر بزرگ تر بیشتر سود می‌برند؛ از این رو نخست زادگان از آنجا که خواهر بزرگ تر ندارند، از راهنمایی و حمایت خواهر بزرگ تر برخوردار نیستند و به نظر می‌رسد نیاز بیشتری به زمان دارند تا بتوانند به اکتشافاتی که انجام داده‌اند، متعهد شوند.

بر خلاف پایگاه‌های هویت سردرگم و مهلت خواه که هر دو نوع متغیر (فرایندی و ساختاری) در پیش‌بینی کنندگی آنها نقش داشت، یافته‌های تحلیل رگرسیون در پایگاه هویت تحقق یافته نشان داد فقط متغیر فرایندی شدت مشکلات با خواهر (۴/۱ درصد) پیش‌بینی کننده معنادار پایگاه هویت تحقق یافته است. همچنین درست برعکس دو پایگاه گفته شده برای وزن رگرسیون، این متغیر فرایندی گویای آن است که سطوح بالاتر هویت تحقق یافته با کاهش شدت مشکلات با خواهر پیش‌بینی می‌شود. بدین معنا هرچه میزان مشکلات نوجوان با خواهرش کاهش یابد، میزان اکتشاف و پایبندی او در موضوعات هویتی افزایش می‌یابد. همسو با این نتیجه، یافته‌های پژوهش آلیوا و آرانز (۲۰۰۵م) نشان داد داشتن رابطه خوب در زیرسیستم خواهر و برادری برای دختران نوجوان در کسب موفقیت اجتماعی و شخصی سودمند و اثرگذار است. براین اساس تأثیر کیفیت رابطه در فرایند هویت‌یابی میان نوجوان با خواهر در راستای همانندسازی توجیه می‌شود و وجود رابطه با کیفیت، عامل همانندسازی است.

یافته‌های تحلیل رگرسیون چندمتغیره در گروه دارای برادر فقط در پایگاه هویت سردرگم معنادار شد. این یافته‌ها نشان داد متغیر فرایندی شدت مشکلات در ارتباط با برادر (۳/۴ درصد) پیش‌بینی کننده معنادار پایگاه هویت سردرگم است. جهت مثبت وزن بتا نشان داد سطوح بالاتر هویت سردرگم به وسیله افزایش شدت مشکلات با برادر پیش‌بینی می‌شود. براین اساس هرچه میزان مشکلات با برادر افزایش یابد، نوجوان در فرایند هویت‌یابی از اکتشاف و تعهد کمتری برخوردار است.

یافته‌های تحلیل رگرسیون در گروه دارای خواهر و برادر در دو پایگاه (هویت

سردرگم و زودهنگام) معنادار شد. در پایگاه هویت سردرگم فقط متغیر فرایندی شدت مشکلات با خواهر (۴/۲ درصد) با جهت منفی وزن بتا نشان داد سطوح بالاتر هویت سردرگم در نوجوانان دارای خواهر و برادر با کاهش شدت مشکلات با خواهر پیش‌بینی می‌شود. بر اساس این یافته می‌توان نتیجه گرفت هرچه میزان مشکلات با خواهر در این گروه کاهش یابد؛ یعنی کیفیت رابطه با خواهر مطلوب شود، نوجوانان دارای خواهر و برادر در فرایند هویت‌یابی به اکتشاف و تعهد دست نمی‌زنند. البته در همین گروه (با خواهر و برادر) در پایگاه هویت زودهنگام متغیر شدت مشکلات در رابطه با برادر (۷/۱ درصد) و متغیر تعداد خواهر هردو با جهت منفی وزن بتا نشان داد سطوح بالاتر هویت زودهنگام با کاهش شدت مشکلات با برادر و کاهش تعداد خواهر پیش‌بینی می‌شود؛ یعنی هرچه میزان مشکلات با برادر و تعداد خواهر کاهش پیدا کند، نوجوان به تعهد بدون اکتشاف بیشتر دست می‌یابد. در تحلیل این نتیجه، پژوهش اخوان‌غلامی و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد افراد با هویت زودهنگام بیشتر بر ارزش‌سازی منابع قدرت تأکید دارند. از این رو در دوره نوجوانی افراد با برادر، علاوه بر بهره‌بردن از ظرفیت تسهیل‌گری برادران در خصوص اکتشاف موضوعات هویتی؛ برای جایگاه برادری در سلسله توزیع قدرت در خانواده ارزش و اعتبار قائل‌اند و با بهره‌مندی از این جایگاه کمتر به اکتشاف پیرامون موضوعات شغلی، سیاسی و مذهبی می‌پردازند. با مقایسه نتایج دو پایگاه هویت سردرگم و هویت زودهنگام در گروه دارای خواهر و برادر می‌توان گفت در خانواده‌ای که افزون بر خواهر، فرد نوجوان دارای برادر است، وجود رابطه مطلوب نوجوان با خواهر در فرایند هویت‌یابی اختلال ایجاد می‌کند؛ اما وجود رابطه مطلوب نوجوان با برادر، نقش تسهیل‌کننده در فرایند هویت‌یابی دارد و اختلال ایجاد شده توسط رابطه مطلوب با خواهر را جبران می‌کند. همچنین می‌توان در مقایسه کیفیت رابطه نوجوان با خواهر و برادر بیان داشت برعکس کیفیت بالای رابطه با خواهر، آنچه موجب اعتماد نوجوان در اکتشاف موضوعات هویتی می‌شود، کیفیت بالای رابطه با برادر است.

به‌طور کلی در راستای اهمیت متغیرهای ساختاری و فرایندی رابطه خواهر و برادری، با تمرکز بر گروه‌های سه‌گانه از روابط خواهر و برادری (دارای خواهر، دارای برادر و دارای خواهر و برادر) می‌توان گفت هم‌متغیرهای ساختاری و هم‌متغیرهای فرایندی رابطه خواهر و برادری توان پیش‌بینی برخی از پایگاه‌های هویت در دوره نوجوانی را دارند. البته با توجه

به میزان پیش‌بینی‌کنندگی متغیرها از واریانس کل و میزان فراوانی متغیرهای فرایندی در نقش پیش‌بینی‌کننده معنادار، اهمیت متغیرهای فرایندی بیشتر از متغیرهای ساختاری است. در تأیید این نتیجه یافته‌های دیکویک و بوست (۲۰۰۵م) است که نشان داد کیفیت رابطه نوجوانان در تعامل با خواهر و برادر پیش‌بینی‌کننده مؤلفه اکتشاف است. در توجیه این نتیجه به نظر می‌رسد کیفیت رابطه به سازگاری بیشتر میان نوجوان با خواهر و برادر (stocker, et al, 2002, p 50) و افزایش عزت‌نفس نوجوان (yeh & lempers, 2004 p.133) می‌انجامد؛ از این رو زیرسیستم خواهر و برادری از مسیر سازگاری و افزایش عزت‌نفس به عنوان ویژگی‌های مؤثر بر هویت بر فرایند هویت‌یابی تأثیرگذار است. همچنین کیفیت رابطه عاملی برای مواجهه کمتر نوجوان با مشکلات درونی است (branje et al, 2004, p.1385) و نوجوان با سطوح کمتر مشکلات درونی و دریافت حمایت بیشتر از ناحیه زیرسیستم خواهر و برادری از فرصت و امکانات مناسب به منظور دستیابی و انسجام بخشیدن به هویت برخوردار می‌شود؛ همچنان‌که کیفیت بالای رابطه میان خواهران و برادران در افزایش ارزش‌های خانوادگی تأثیرگذار است (Killoren, et al, 2017, p.155).

در مقایسه میان گروه‌های سه‌گانه (دارای خواهر، دارای برادر و دارای خواهر و برادر) مشاهده شد زیرسیستم خواهر و برادری در فرایند هویت‌یابی در گروه دارای خواهر بیشترین تأثیر را ایجاد می‌کند و نتایج سه پایگاه از هویت (سردرگم، مهلت‌خواه و تحقق‌یافته) را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. در توجیه این یافته، کانیدیس (Connidis) (۱۹۸۹م) نشان داد دختران بیش از پسران احساسات خود را در روابط بروز می‌دهند؛ از این رو فرایند هویت‌یابی نوجوان در گروه دارای خواهر - به علت بروز احساسات بیشتری (مثبت یا منفی) از سوی خواهر - بیشتر از گروه دارای برادر تحت تأثیر قرار می‌گیرد. همچنین در توجیه این یافته می‌توان بر رابطه انتفاع و اثر تمرکز کرد؛ چراکه نتایج پژوهش‌های آلیوا و آرانز (۲۰۰۵م) نشان داد زیرسیستم خواهر و برادری در رضایت از زندگی دختران اثرگذار است. بر این اساس چون گروه دارای خواهر از زیرسیستم خواهر و برادری بهره‌مندی برد، تأثیر بیشتری نسبت به گروه دارای برادر بر فرایندهای روانی از جمله هویت‌یابی می‌گذارد.

با توجه به اهمیت کیفیت رابطه میان همشیران، به نظر می‌رسد نقش زیرسیستم والدینی در جهت ایجاد و تقویت کیفیت رابطه میان همشیران دارای اهمیت است؛ از این رو کیفیت رابطه با همشیران نقش تسهیل‌کننده‌ای در راستای فرایند هویت‌یابی نوجوانان ایفا می‌کند و

این نقش از طریق تلاش والدین در جهت ارتقاء کیفیت مطلوب میان فرزندان در خانواده تامین می‌شود. مبتنی بر نتایج به دست آمده توصیه می‌شود متولیان تربیت به ویژه پدر و مادر به ظرفیت زیرسیستم خواهر و برادری در راستای شکل‌گیری هویت نوجوانان توجه کنند. همچنین توصیه می‌شود والدین هم کیفیت رابطه خواهر و برادری و هم متغیر بُعد خانواده را در شکل‌گیری هویت نوجوان در نظر داشته باشند. با توجه به کمبود پیشینه پژوهش توصیه می‌شود مطالعات بیشتری با موضوع زیرسیستم خواهر و برادری در جنبه‌های دیگر هویت به ویژه هویت جنسیتی صورت پذیرد. همچنین نقش و تاثیر زیرسیستم خواهر و برادری با متغیرهای موثر در هویت‌یابی (مانند: دینداری، سبک فرزند پروری والدین، جنسیت و رشته تحصیلی) مورد بررسی قرار گیرد.

مقالات

نقش رابطه خواهر و برادری در پایگاه هویت من
با تأکید بر متغیرهای فرایندی و ساختاری

منابع و مأخذ

۱. اخوان غلامی، مریم؛ حیاتی، مژگان؛ رجبی سرخنی، فاطمه و روزی جو کورعباسلو، خدیجه؛ «بررسی رابطه حالات هویت و انواع شخصیت با ارزش‌های ازدواج در جوانان»، *مطالعات زن و خانواده*؛ دوره ۵، شماره ۲، ۱۳۹۶، ص ۱۲۹-۱۵۲.
۲. ثنائی، باقر؛ *مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج*؛ چ ۲، تهران: مؤسسه انتشارات بعثت، ۱۳۸۷.
۳. خواجه‌پور، مهناز و حمید عطار؛ «مقایسه شیوه‌های فرزندپروری با سبک‌های هویت و بررسی رابطه آنها در دانش آموزان دختر و پسر پیش‌دانشگاهی نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز»، *مطالعات تربیتی و روان‌شناسی*؛ شماره ۲۹، ۱۳۸۶، ص ۱۷۹-۱۹۷.
۴. رحیمی‌نژاد، عباس و محمود منصور؛ «بررسی تحولی هویت و رابطه آن با حرمت خود و حالت اضطراب در دانشجویان دوره کارشناسی»، *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران*؛ ۱۳۸۰، دوره ۴۶-۴۷، پیاپی ۱۵۸-۱۵۹، ص ۴۷۷-۵۰۰.
۵. سبحانی‌نژاد، مهدی و نقی رعدی افسوران؛ «بررسی چگونگی جو حاکم بر روابط خواهر برادری فرزندان خانواده‌های استان اصفهان»، *دانشور رفتار / تربیت و اجتماع*، شماره ۴۵، ۱۳۸۹، ص ۲۲۱-۲۳۲.
۶. عسکریان مقدم زنجان، هما، فریرز باقری، مجتبی جزایری، محمد ترکمان و حمید امیری؛ «مقایسه هوش هیجانی و سبک‌های هویت در زنان مبتلا به اختلال افسردگی اساسی و زنان عادی»، *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*؛ شماره ۵۲، ۱۳۹۲، ص ۱۰۹-۱۱۹.
۷. لطف آبادی، حسین؛ *عواطف و هویت نوجوانان و جوانان*؛ تهران: سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۰.
8. Branje, S.J., van Lieshout, C.F., van Aken, M.A., & Haselager, G.J.; "Perceived support in sibling relationships and adolescent adjustment", *The journal of Child Psychology and Psychiatry*; 2004, 45(8), pp.1385-1396.
9. Campbell, L.; *Parents' Socialization of Gender in Children*; Department of Psychology, University of California, Santa Cruz, USA, 2014. <http://www.child-encyclopedia.com/gender-early-socialization/according-experts/parents-socialization-gender-children>.
10. Connidis, I.A.; "Sibling as friends in later life", *American behavioral scientist*;

- 1989, 33, pp.81-93.
11. Dekovi ć, M., & Buist, K. L.; "Multiple perspectives within the family: family relationship patterns", *Journal of Family Issues*; 2005, 26, pp.467-490.
  12. Edwards, R., Hadfield, L., Lucey, H., & Mauthner, M.; *Sibling Identity and Relationships Sisters and brothers*; Oxon: Routledge, 2006.
  13. Erikson, E.; *Identity, youth and crisis*; New York: Norton, 1968.
  14. Howe, N., & Recchia, H.; "Sibling relationships as a context for learning and development", *Early Education and Development*; 2014, 25, pp.155-159.
  15. Killoren, S. E., De Jesús, S. A. R., Updegraff, K. A., & Wheeler, L. A.; "Sibling relationship quality and Mexican-origin adolescents' and young adults' familism values and adjustment", *International Journal of Behavioral Development*; 2017, 41(2), pp. 155-164.
  16. Marcia, J.E.; "Development and validation of ego-identity status", *Journal of Personality and Social Psychology*; 1966 3, pp.551-558.
  17. McHale, S.M., Crouter, A.C., & Whiteman, S.D.; "The Family Contexts of Gender Development in Childhood and Adolescence", *Social Development*; 2003, 12(1), pp.125-148.
  18. Oliva, A., & Arranz, E.; "Sibling relationships during adolescence", *European journal of developmental psychology*; 2005, 2(3), pp.253-270.
  19. Stocker, C.M., Burwell, R.A., & Briggs, M.L.; "Sibling Conflict in Middle Childhood Predicts Children's Adjustment in Early Adolescence", *Journal of Family Psychology*; 2002, 16(1) pp.50-57.
  20. Tucker, C. J., Updegraff, K. A., McHale, S. M., & Crouter, A. C.; "Older siblings as socializers of younger siblings' empathy", *Journal of Early Adolescence*; 1999, 19(2), pp.176-198.
  21. Yeh, H., & Lempers, J. D.; "Perceived Sibling Relationships and Adolescent Development", *Journal of Youth and Adolescence*; 2004, 33, 133-147.
  22. Whiston, S.C., & Keller, B.K.; "The influences of the family of origin on career development: a review and analysis", *The counseling psychologist*; 2004, no 32, (4), pp.493-568.
  23. Wong, Thessa M.L., Branje, Susan J.T., VanderValk, I.E., Hawk, S.T., and Meeus. Wim H.J.; "The role of siblings in identity development in adolescence and emerging adulthood", *Journal of Adolescence*; no 33, 2010, pp.673-682.